

“AZƏRBAYCANIN ELM VƏ MƏDƏNİYYƏT XADİMLƏRİ” SERİYASINDAN OLAN BİBLİOQRAFİK VƏSAİTLƏRİN ELMİ İSTİQAMƏTLƏRİ

Sima İsmayılova

*Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının dosenti
simabdu@mail.ru*

Xülasə: Məqalədə “Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyasından olan elmi-köməkçi xarakterli şəxsi bibliografik göstəricilərin metodiki xüsusiyyətləri, şəxsi bibliografik göstəricilərin ayrı-ayrı elm sahələri üzrə bibliografik informasiya təminatındaki rolu, zəngin informasiya potensialına malik bibliografik informasiya mənbələrində materialların qruplaşdırılması xüsusiyyətləri faktiki məlumatlarla əsalandırılaraq şərh edilmişdir.

Açar sözlər: Azərbaycan elm və mədəniyyət xadimləri, elmi-köməkçi bibliografiya, şəxsi bibliografik göstərici, bibliografik informasiya təminatı.

Mərkəzi Elmi Kitabxana 1924-cü ildə Azərbaycanın görkəmli ziyalıları Nəriman Nərimanov, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Tağı Şahbazi, Hənəfi Zeynallı və başqalarının təşəbbüsü və yaxından köməyi ilə “Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti”nin nəzdində Bibliografik büro kimi fəaliyyətə başlamışdır. Görkəmli ədəbiyyatşünas-bibliograf, professor Aleksandr Vasilyeviç Baqrinin rəhbərliyi ilə təsis edilmiş “Bibliografiya bürosu” (1924) Mərkəzi Elmi Kitabxananın təşəkkülü üçün ilkin baza olmuşdur.

1923-cü ilin noyabr ayında “Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti”nin keçirdiyi iclasda Kitabxananın yaradılması haqqında qərar qəbul edilir və həmin vaxtdan Cəmiyyətin nəzdində Elmi Kitabxana fəaliyyətə başlayır. 1925-ci ilin avqust ayında “Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti”nin Mərkəzi şurasının iclasında Cəmiyyətin Elmi Kitabxanası ilə Bibliografiya bürosunun işində paralelizmi aradan qaldırmaq və kitabxanada olan materialın bibliografiyalaşdırılması məqsədilə büro ilə kitabxana birləşdirilərək Kitabxana-Bibliografiya bürosu təsis edilir. Kitabxana-bibliografiya bürosunun sədri Hənəfi Zeynallı olur. Mərkəzi Kitabxananın yaradılması istiqamətində ilkin tədbirlər 1923-1924-cü illərdə həyata keçirilmişdir. 1945-ci ildə Azərbaycanda müstəqil Elmlər Akademiyasının yaradılması ilə əlaqədar Mərkəzi Elmi Kitabxananın tarixində yeni inkişaf mərhələsi başlanır. Mərkəzi Elmi Kitabxana 1963-1984-cü illərdə Əsaslı Kitabxana adını daşımışdır. Əsaslı Kitabxana 1984-cü ildən Mərkəzi Elmi Kitabxana (MEK) adlanır.(1)

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətdə olduğu illərdə əsaslı inkişaf yolu keçmişdir. Heydər Əliyevin 4 yanvar 2003-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş AMEA Nizamnaməsinin 5-ci

maddəsinin 54-cü bəndinə əsasən Mərkəzi Elmi Kitabxana elmi müəssisə statusu olmuşdur.

Akademiyanın struktur bölməsi kimi fəaliyyət göstərən Mərkəzi Elmi Kitabxana kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitab tarixi və informasiya yalaşdırma sahəsində fəaliyyət göstərir. Zəngin tarixə malik Mərkəzi Elmi Kitabxana AMEA sistemində aparılan bütün kompleks və sahəvi problemlər üzrə ixtisaslaşdırılmış məlumat-informasiya mərkəzi və ölkə miqyasında başlıca elmi-texniki informasiya müəssisəsidir. AMEA MEK Akademiya sistemindəki 27 kitabxananın fəaliyyətini istiqamətləndirən metodiki mərkəzdir.

Azərbaycanda təbiət, texniki və humanitar elmlər üzrə ən iri kitabxana sayılan AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası dünya xalqlarının 50-dən çox dilində 3 milyon nüsxədək ədəbiyyatı saxlayan zəngin, universal kitab fonduna malikdir.

Azərbaycan EA-da aparılan elmi araşdırmaların informasiya təminatı məqsədilə hazırlanan mövzu-problem, ümumi qeyd və "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası üzrə şəxsi biblioqrafik göstəricilər xüsusi yer tutur. MEK-nın daxilində bir çox şöbələr fəaliyyət göstərir ki, onlardan biri də 1959-cu ildə yaradılmış Biblioqrafiya şöbəsidir. Bu şöbə dövlət təşkilatlarına, müxtəlif elm müəssisələrinə və mütəxəssislərə biblioqrafik informasiya xidmətini təşkil edir və həyata keçirir. Şöbənin həyata keçirdiyi ən mühüm işlərdən biri 1964-cü ildən "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə buraxılan şəxsi biblioqrafik göstəriciləri Azərbaycanın görkəmli alimləri, elm adamları haqqında zəngin biblioqrafik informasiya vermək funksiyasını həyata keçirir. İnformasiya istifadəçiləri "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə buraxılan şəxsi biblioqrafik göstəricilər vasitəsilə AMEA-nın müxbir üzvləri, alim və akademiklərin həyat və yaradıcılıqları haqqında dolğun və əhatəli informasiya almaq imkanı əldə edirlər.(2)

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanasının "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyasında çap etdirdiyi şəxsi biblioqrafik göstəricilər Mərkəzi Elmi Kitabxananın biblioqrafik fəaliyyət sisteminin ən mühüm istiqamətini təşkil edir. Mərkəzi Elmi Kitabxananın "Elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə çap etdirdiyi universal, geniş əhatəli, elmi-köməkçi xarakterli şəxsi biblioqrafik göstəriciləri Azərbaycanın biblioqrafik informasiya sərvətinin çox mühüm tərkib hissəsidir. Həmin göstəricilər kimya, biologiya, fizika, riyaziyyat, iqtisadiyyat, tarix, ədəbiyyatşünaslıq, incəsənət, fəlsəfə, sənətşünaslıq sahələrinin görkəmli alimlərinə həsr edilir. Mərkəzi Elmi Kitabxana tərəfindən tərtib edilən həmin seriyalı çoxsaylı şəxsi göstəricilər səciyyəvi tərtib olunma metodikasına malikdir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanasının elmi biblioqrafiya şöbəsinin "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyasında buraxdığı şəxsi biblioqrafik göstəricilər bir qayda olaraq elmin müxtəlif sahələrində çalışan akademik və akademiyanın müxbir üzvlərinə həsr olunur. Şəxsi biblioqrafik göstəricilərin nəşr edilməsində əsas məqsəd alimin şəxsi

si yaradıcılıq məhsulu olan əsərlərin adlarını bir küll halında toplamaq, onun həyatı və elmi fəaliyyətini səciyyələndirməkdən ibarətdir.

Şəxsi bibliografik göstəriciyə daxil olan bütün bölmələr "Həyatı və yaradıcılığı haqqında qısa очерк" bölməsindən başqa bütün bölmələr bir qayda olaraq bibliograf tərəfindən hazırlanır. "Alimin həyatı və yaradıcılığı haqqında qısa очерк" isə müvafiq elm sahəsi üzrə çalışan alim, akademik, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü və ya elmlər doktoru yazır.

Şəxsi bibliografik vəsaitlər sistemi bütünlükdə geniş bibliografik informasiya potensialına malik olur və bu sistemə daxil olan sahə üzrə ədəbiyyatın bibliografik axtarışında mühüm rol oynayır.

Müasir Azərbaycan ədəbi tənqid və ədəbiyyatşünaslığın görkəmli nümayəndəsi akademik "Kamal Talıbzadə" adlı bibliografik göstərici bu qəbildəndir. Azərbaycan ədəbi tənqid məktəbinin əsasını qoyan akademik Kamal Talıbzadəyə həsr edilmiş bibliografik vəsaitə 55 ildən artıq bir müddətdə elmi yaradıcılıqla məşğul olmuş alimin həyat və yaradıcılığına aid materiallar toplanmışdır.(4) Bibliografik vəsaitin müəllifi peşəkar bibliograf Əmin Əfəndiyev ciddi axtarış apararaq akademiklərin həyat və fəaliyyətini, onun haqqında yazılmış və deyilmiş fikirləri ətraflı öyrəndikdən, habelə alimin şəxsi arxivindən istifadə və bibliografiyalaşdırma metodikasına əməl etməklə mükəmməl bir göstərici hazırlamışdır. Bibliografik göstəricidə materiallar xronoloji qaydada, Azərbaycan və rus dillərində qruplaşdırılmışdır. "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə olan bu bibliografik vəsaitdən istifadəni asanlaşdırmaq və vaxt itkisini aradan qaldırmaq məqsədilə "Əsərlərinin göstəricisi" və "Haqqında yazmış müəlliflərin əlifba göstəricisi" kimi köməkçi aparat da verilmişdir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru, professor Arif Abbasov haqqında tərtib edilmiş "Arif Akim oğlu Abbasov" (Tərtib edənlər: M.Rəhimova, İ.Səfərov (2005) göstəricisində "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru, professor A.Abbasovun elmi, ictimai-siyasi fəaliyyəti haqqında qısa очерк" bölməsi göstəricini tərtib edən Maisə Rəhimova tərəfindən yazılmışdır.

Şəxsi bibliografik göstəricilərin əsas keyfiyyətlərindən biri onun tam olmasındadır. Buna görə də bibliografin axtarışı, onun tədqiqatı nə qədər diqqətli, dəqiq, dərin və geniş olarsa, onun tərtib etdiyi göstəricilər də bir o qədər tam, samballı və zəngin olar.

Bəzən alimin yaradıcılığı çox geniş olur. Yəni, o bir neçə elm sahəsi ilə məşğul olur. Belə hallarda şəxsi bibliografik göstəricisi tərtib olunan alimin əsərlərinin göstəricisini tərtib etmək lazım gəlir. Bunun üçün isə mütəxəssis alimlə razılmalıdır. Bu mərhələlər həyata keçirildikdən sonra göstərici redaktəyə verilir. Alimin əsərlərini tam əhatə edən şəxsi bibliografik göstəricilərdə əks olunan materiallara annotasiya verilir. Yalnız məqalənin başlığından onun məzmununu müəyyən etmək mümkün olmadıqda bəzən izahat verilməli olur.

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə buraxdığı "Nəbiyev İzzət Əhməd oğlu" tərt.

edənlər: İ.M.Abdullayev, S.S.Yusifov (1999), "Yaşar Qarayev" red. Z.Əliyeva (2001), "Ağamusa Axundov" tərtib edən: Ə.Əfəndiyev (2002), "Qarayev Siyavuş Fərhad oğlu" tərtib edən: A.Həbibova (2002), "Azadə Rüstəмова" tərtib edən: Z.Əliyeva (2003) şəxsi bibliografik göstəricilərinin əvvəlində onların məzmun və bölmələrinin qısa xülasəsi verilmişdir.

Tərtib edilmiş bibliografik göstəriciyə daxil olan bütün bölmələrdə Azərbaycan dilində olan əsərlərin rus dilinə tərcüməsi verilmişdir. Bu isə bibliografik göstəricinin daha geniş oxucu kütləsinə çatması üçün son dərəcə əlverişlidir. Daha sonra Dövlət Standartında göstərildiyi kimi əsərin hansı idarə və ya xud müəssisə tərəfindən, Elmi-Tədqiqat İnstitutu tərəfindən buraxıldığı nəşri yeri, nəşr ili, cildləri, həcmi və s. qeyd olunur.

Hər bir əsər ümumi bibliografik təsvirdən keçirildikdən sonra bir də yoxlanılır, nömrələnir, əvvəlcədən müəyyən edilmiş bibliografik qaydalara əsasən yerləşdirilir.

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının "Azərbaycın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə çap etdirdiyi şəxsi bibliografik göstəricilərin quruluşu 2 hissədən ibarət olur. Birinci hissə əsas hissə, yəni əsas mətn hissəsi adlanır. Bu hissədə şəxsi bibliografik göstəricinin materialların toplandığı bölmələr qruplaşdırılır. İkinci hissə isə köməkçi göstəricilər hissəsidir. Bu hissədə isə əsas hissədə bölmələr daxilində qruplaşdırılmış materiallara uyğun olaraq köməkçi göstəricilər tərtib edilir. Mərkəzi Elmi Kitabxananın şəxsi bibliografik göstəricilərinin tərtibində aşağıdakı quruluş qaydasına riayət edilir:

1. Tərtibçidən;
2. Alimin həyatı və yaradıcılığının əsas tarixləri;
3. Alimin həyatı və elmi-pedaqoji, ictimai fəaliyyəti haqqında qısa очерk;
4. Əsərlərin bibliografiyası;
5. İxtiraları və patentləri;
6. Tərcümələri;
7. Redaktə etdiyi əsərlər;
8. Dissertantlara elmi rəhbərlik;
9. Həyatı və yaradıcılığı haqqında ədəbiyyat;
10. Köməkçi göstəricilər;
11. Qısaldılmış sözlərin siyahısı;
12. Mündəricat.

Tərtibçidən bölməsində əsasən şəxsi bibliografik göstəriciləri quruluşundan, göstəricidə əhatə olunan materialların bölmələr daxilində yerləşdirilməsi qaydalarından, toplanmış nəşr əsərlərinin növlərindən, illər daxilində düzülüşündən, müxtəlif mənbələr üzrə axtarılmış ədəbiyyatın xarakteristikasından bəhs olunur. Bu bölmədə göstəricinin vəzifələri, məqsəd və oxucu istiqamətinin tərtibi prosesində istifadə edilmiş mühüm metodiki üsullar haqqında məlumat verilir. Tərtibçidən bölməsində müxtəsər formada göstəricinin proqramı şərh edilir, materialların ümumi qruplaşdırma prinsipi izah edilir və hər bir bölmə daxilində bibliografik yazıların düzülüşü haqqında məlumat verilir. T

tibçidən bölməsində həmçinin materialların xronoloji cəhətdən seçilmə həddi qeyd edilir və köməkçi göstəricilərin adlarını saymaqla bərabər onlardan istifadə qaydaları da göstərməlidir. Bu bölmədə tərtib edilmiş şəxsi bibliografik göstəricinin hansı mütəxəssis oxucular üçün faydalı olmasından da danışılır. Şəxsi bibliografik göstəricilərin daha geniş dairədə oxucu kütləsini əhatə etməsini nəzərə alaraq oradakı materiallar orijinalın dilində, yəni əsər hansı dildə yazılıbsa, o dildə də təsvir olunur. (3)

Həyatı və yaradıcılığının əsas tarixləri bölməsində alimin tərcümeyi-halına aid olan materiallar içərisindən ən əsasları onun bir alim kimi müvafiq elm sahələrində tutduğu mövqeyini müəyyənləşdirən məlumatlar və alimin elm və mədəniyyətin inkişafındakı rolu göstərilir. Bu bölmədə alimin həyat və yaradıcılığının əsas tarixləri xronoloji ardıcılıqla qarşısında tarixləri yazılmaqla göstərilir. Həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında qısa oçerk bölməsində alimin elmi fəaliyyəti ilə bağlı məlumatlar həyat və yaradıcılığının əsas tarixinə uyğun olaraq ardıcıl surətdə təsvir edilir. Bu bölməyə alimin elmi-pedaqoji, elmi-təşkilatı və ictimai fəaliyyəti haqqında məlumatlar daxil edilir. Həmçinin alimin elm aləminə gətirdiyi yeniliklər, elmi-tədqiqat işi sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlər, alimi dünya miqyasında tanıdan, onu yenilikçi alim kimi səciyyələndirən monoqrafiyalarının, elmi-tənqidi məqalələrinin elmi təhlili verilir. Alimin elmi-tədqiqat əsərlərində nəzəri problemlərin təcrübədə tətbiqi, elmi məsələlərin tədqiqi, onların istehsalatla əlaqəsini göstərən materiallar, fikir və elmi mülahizələr bu bölməyə aiddir.

Alimin əsərlərinin bibliografiyası bölməsinə alimin çapdan çıxan bütün əsərləri, yəni kitabları, məqalələri, dərslikləri, dərs vəsaitləri və s. daxil edilir. Bu bölmədə elmin yalnız bir sahəsində ixtisaslaşan alimin elmi fəaliyyətinin inkişaf dinamikasını oxucunun nəzərinə çatdırmaq məqsədilə xronoloji qayda tətbiq olunur. Əgər haqqında şəxsi bibliografik göstərici tərtib edilən bu və ya digər alim elmin bir neçə sahəsində çalışırsa, o zaman həmin alimin əsərlərini ayrı-ayrı bölmələrdə illər daxilində yerləşdirmək məqsədəuyğun hesab olunur.

Alimin ixtiraları və patentləri bölməsində alimin elm aləminə gətirdiyi yeniliklər, onun bir yenilikçi kimi əldə etdiyi elmi nailiyyətlər öz əksini tapır. Bu bölmə əsasən texnika, fizika-riyaziyyat elmləri sahəsində çalışan alimlərə həsr olunmuş şəxsi bibliografik göstəricilərdə verilir.

AMEA-nın həqiqi üzvü, texnika elmləri doktoru, professor Qurban Cəlilov haqqında tərtib edilmiş "Qurban Nizaməddin oğlu Cəlilov" (Tərtib edənlər: Z.A.Kərimov, T,Ş.Paşayeva – 2003) göstəricisində alimin ixtiraları bölməsində alimin rus dilində iki ixtirəsi verilmişdir. (5)

"Tərcümələri" bölməsində alimin xarakterik əsərlərinin müxtəlif dillərdə olan tərcümələri və alimin tərcümə etdiyi əsərlərin bibliografik təsviri öz əksini tapır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Humanitar və İctimai Elmlər bölməsinin akademiki, filologiya elmləri doktoru, professor Ağamusa Axundov haqqında tərtib edilmiş "Ağamusa Axundov" (Tərtib edənlər: A.Əliyeva-

Kəngərli, S.Aşurov – 2005) bibliografik göstəricisində “Alimin tərcümələri bölməsində onun başqa dillərdən tərcümə etdiyi beş bədii əsərin bibliografik təsviri verilmişdir.

Redaktə etdiyi əsərlər bölməsində alimin bir redaktor kimi fəaliyyəti də əksini tapmışdır. Bu bölməyə alimin bilavasitə redaktoru olduğu kitablarını və monoqrafiyalarının, həmçinin məcmuə və jurnalların redaktəsi daxildir.

Dissertantlara elmi rəhbərlik bölməsində alimin elmi rəhbərliyi altında müdafiə olunmuş namizədlik dissertasiyaları və elmi məsləhətçi kimi iştirak etdiyi doktorluq dissertasiyaları təsvir olunmuşdur. Bəzən dissertasiyaların özlərini araşdırıb tapmaqda və aşkara çıxarmaqda çətinlik yaranır. Bu zaman avtoreferatlara müraciət etmək lazım gəlir. Bu bölmədə oxucuların göstəricidən istifadəsini asanlaşdırmaq məqsədilə dissertasiyaların saxlandığı yer də göstərilir.

Alimin yaradıcılığı haqqında ədəbiyyat bölməsində çap əsərləri nəşr tarixlərinə görə müəlliflərin əlifba sırası ilə, müəllifi olmayan əsərlər isə adlarına görə yerləşdirilir. Bu bölmədə də dil xüsusiyyəti gözlənilir. Bu bölmə nisbətən mürəkkəb və çətinidir. Ona görə də bu bölməni işlərkən mükəmməl araşdırma və axtarış qabiliyyətinə malik olmaq lazım gəlir. Bu bölmədə alimin həyatının əsas tarixləri, ildönümləri və s. münasibətilə nəşr olunan bütün çap məhsulları axtarılıb tapılmalıdır ki, alimin həyatı və yaradıcılığı haqqında mövcud olan hər bir ədəbiyyat bölmədən kənar qalmasın.

Köməkçi göstəricilər bölməsi oxucuların göstəricidən istifadəsini asanlaşdırmaq məqsədilə tərtib olunur. Yalnız elmin bir sahəsində ixtisaslaşmış alimin şəxsi bibliografik göstəricisində yardımçı göstərici adlar və müştərək müəlliflər göstəricisindən ibarət olur. Bir neçə sahədə fəaliyyət göstərən alimin şəxsi bibliografik göstəricisində isə sistemli göstərici də verilir. Bəzən bura predmet və coğrafi adlar göstəricisi də əlavə olunur.

Müəlliflərin adlar göstəricisində müştərək yazan müəlliflərin, alimin rəhbərliyi altında yazılmış dissertasiyaların, redaktə edilmiş əsərlərin, alimin əsərlərinə verilmiş rəylərin, haqqındakı yazıların müəllifi əlifba sırası ilə verilir.

Qısaldılmış sözlərin siyahısı bölməsində alimin yaradıcılığı ilə əlaqədar olan müxtəlif cəmiyyət adları, elmi-tədqiqat institutların, jurnal və məcmuələrin və sairənin adları tam şəkildə əlifba sırası ilə verilir.

Mündəricat bölməsində bibliografik göstəricinin əhatə etdiyi bütün bölmələr Azərbaycan və rus dilində sıra ilə əks olunur. (3)

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət heyətinin qərarına əsasən Mərkəzi Elmi Kitabxananın əməkdaşları tərəfindən “Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyasında tərtib olunmuş və elmin müxtəlif sahələrində çalışan şəxslərə həsr edilmiş şəxsi bibliografik göstəricilərin elmi istiqamətlərinə nəzər salsaq görərik ki, 1965-ci ildən başlayaraq müasir dövr müzə qədər tarix, incəsənət, ədəbiyyatşünaslıq, kimya, fizika, biologiya, coğrafiya, tibb, texnika, iqtisadiyyat elmləri sahəsində çalışan görkəmli alimlər, bəstəkarlar, sənət adamları və akademiyanın müxbir üzvləri haqqında zəngin bibliografik informasiya verən şəxsi bibliografik vəsaitlər tərtib edilmişdir. (4)

Elmin bütün sahələrinə dair “Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyası ilə nəşr edilmiş bibliografik göstəricilər yalnız həsr olunduğu şəxs haqqında bibliografik informasiyanı vermir, eyni zamanda həmin şəxs hansı elm sahəsinin nümayəndəsidirsə, həmin elm sahəsi haqqında da ətraflı informasiya əldə etmək mümkündür. Bu qəbildən olan bibliografik göstəricilərdən iqtisadiyyat elmi sahəsində fəaliyyət göstərmiş və bu gün də göstərən alimlərə həsr edilmiş “Teymur Süleyman oğlu Vəliyev” (tərtib edənlər: Ş.Ə.Əsgərov, M.Xıdırova – 1996), “Əhməd Mahmudov” (tərtib edən: Ç.N.Əhmədova – 1997), “Aqil Əlirza oğlu Əliyev” (tərtib edənlər: N.Qasımov, Ç.Əhmədova – 2002), “Əhməd Mahmudov” (tərtib edən: M.Əlizadə – 2003), “Asəf Abbasqulu oğlu Nadirov” (tərtib edən: Ş.İslamova – 2005) şəxsi bibliografik göstəricilər elmin bu sahəsinin bibliografik informasiya təminatında mühüm mənbələrdir.

Mərkəzi Elmi Kitabxananın “Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyası ilə elmin texnika, texniki elmlər, səhiyyə və tibb elmləri sahəsində fəaliyyət göstərən alimlərə həsr edilmiş “Nəbiyev İzzət Əhməd oğlu” (tərtib edənlər: S.M.Abdullayev, S.S.Yusifov – 1999), “İsmayıl Teymur oğlu Abbasov” (tərtib edən: T.Səlimov – 2002), “Əhliman Tapdıq oğlu Əmiraslanov” (tərtib edənlər: M.Q.Allahverdiyev, R.İ.Babayev – 2002), Əliyev Rafiq Əziz oğlu” (tərtib edənlər: R.S.Qurbanov, M.N.Nuriyev – 2002), “Qurban Nizaməddin oğlu Cəlilov” (tərtib edənlər: Z.A.Kərimov, T.S.Kərimova – 2003, “Qurbanov Xalid Hümbətəli oğlu” (tərtib edən: C.Ə.Məmmədov – 2003) şəxsi bibliografik göstəricilər tərtib olunub nəşr edilmişdir.

“Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyası ilə təbiət elmlərinin müxtəlif sahələrində fizika, riyaziyyat, kimya, biologiya, coğrafiya elmləri sahəsində fəaliyyət göstərən alimlərə həsr edilmiş “Budaq Əbdüləli oğlu Budaqov” (tərtib edənlər: A.A.Sadıqova, E.T.Qasıмова – 2000), “Həsən Əlirza oğlu Əliyev” (tərtib edənlər: C.T.Məmmədova, Ç.N.Əhmədova – 2002), “İmam Daşdəmir oğlu Mustafayev” (tərtib edən: T.İmamqızı – 2000), “Şamxal Kərim oğlu Tağıyev” (tərtib edən: A.Q.Qaziyev – 2002), “Əliyev Maqsud İsfəndiyar oğlu” (tərtib edənlər: İ.M.Əliyev, A.İ.Kəngərli – 2004), Soltan Cəfər oğlu Mehdiyev” (tərtib edən: T.Süleymanov – 2005), “Telman Məmmədəli oğlu Ağayev” (tərtib edənlər: Ə.R.Allahverdiyev, A.Q.Qaziyev – 2005) adlı şəxsi bibliografik göstəricilər tərtib edilmişdir.

Musa Əbdürrəhman oğlu Musayev (tərtib edənlər: Y.Y.Yolçuyev, H.D.Qaibov (2002) şəxsi bibliografik göstərici AMEA-nın həqiqi üzvü, biologiya elmləri bölməsinin akademik katibi, Azərbaycan Zooloqlar cəmiyyətinin prezidenti, Azərbaycanın Əməkdar Elm xadimi, baytarlıq elmləri doktoru, professor Musa Əbdürrəhman oğlu Musayevin 1948-2002-ci illərdə Azərbaycan, rus və xarici dillərdə çapdan çıxmış monoqrafiyaları, kitabları, müəlliflik şəhadətnamələri, elmi və kütləvi mətbuatda dərc olunmuş məqalələri, kitabça, təlimat və tövsiyələri haqqında bibliografik informasiya verilir. (6)

Bu elmi-köməkçi xarakterli şəxsi bibliografik göstəricilərin hər biri təbiət elmlərinin müxtəlif sahələri haqqında zəngin bibliografik informasiya verir.

Mərkəzi Elmi Kitabxana "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə yer haqqında elmlərin müxtəlif sahələrində – geologiya elmləri sahəsində çalışan alimlərə həsr edilmiş "Firdovsi Şamil oğlu Əliyev" (tərtib edənlər: Ş.A.Pənahi, V.Ə.Hacıyev, K.Firdovsioğlu – 2002), "Xudu Surxay oğlu Məmmədov" (tərtib edənlər: S.M.İsmayılova, İ.H.Səfərov – 2004) adlı şəxsi bibliografik göstəriciləri tərtib etmişdir.

Mərkəzi Elmi Kitabxana "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə tərtib edib nəşr etdirdiyi şəxsi bibliografik göstəricilər içərisində elmin humanitar və sosial sahələrə dair olan mənbələr üstünlük təşkil edir. Belə göstəricilər içərisində "Əziz Mirəhmədov" (tərtib edən: Z.Əsgərli – 1999), "Y. Aşar Qarayev" (tərtib edən: Ə.Əfəndiyev – 2001), "Nizami Manaf oğlu Xudiyev" (tərtib edənlər: A.Əhmədova, M.Çobanlı – 2002), "Ağamusa Axundov" (tərtib edən: Ə.Əfəndiyev – 2002), "Azadə Rüstəmov" (tərtib edən: Z.Əliyeva – 2003), "Rüstəm Musa oğlu Əliyev" (tərtib edən: Z.Rəhimova (2003), "Məmməd Cəfər Cəfərov" (tərtib edən: S.İsrafilov – 2003), "Arif Akim oğlu Abbasov" (tərtib edənlər: M.Rəhimova, İ.Səfərov – 2005), "Müslüm Maqomayev" (tərtib edənlər: Y.K.Talıbzadə, N.Ə.Şakirzadə – 2000), "Kərim Cabbar oğlu Kərimov" (tərtib edən: Ç.N.Əhmədova – 2002), "Cəfər Əli oğlu Qiyasi" (Tərtib edən İ.Səfərov (2003) adlı şəxsi bibliografik göstəriciləri tərtib etmişdir.

Şəxsi bibliografik göstəricilər ictimai və hümanitar elmlərin bibliografik informasiya təminatında mühüm rol oynayır.

Mərkəzi Elmi Kitabxana tərəfindən tərtib edilmiş şəxsi bibliografik göstəricilər elmin müxtəlif sahələri ilə məşğul olan alim haqqında bibliografik informasiya verən zəngin informasiya potensialına malik mənbələrdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanası: Bibliografik bələdçi / Red.: A.İ.Əliyeva-Kəngərli. – B., 2006. – 13 s.
2. "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyasından olan şəxsi bibliografik göstəricilərin tərtibi metodikası: Metodik vəsait /AMEA MEK; Tərt. ed.: H.Ə.Zülalova; red. A.Z.Məmmədova. – B., 1984. – 15s.
3. İsmayılov N., Vəzirova R. Bibliografik tərtibatın metodikası. – B.: Mütərcim. – 2004. – 51 s.
4. Kamal Talıbzadə: Bibliografik göstərici /Tərt. ed.: Ə.Əfəndiyev. – B.: Elm, 2000. – 208 s. (Azərbaycan elm və mədəniyyət xadimləri).
5. Qurban Nizaməddin oğlu Cəlilov: Bibliografiya /AMEA Geologiya İnst-tu; Mərkəzi Elmi Kitabxana; Tərtib edənlər: Z.A.Kərimov, T.Ş.Paşayeva. – B.: Nafta-Press, 2003. – 109 s. – (Azərbaycan elm və mədəniyyət xadimləri).
6. Musa Əbdürrəhman oğlu Musayev: Bibliografiya /AMEA Zoologiya İnst-tu; MEK; Tərt. edənlər: Y.Y.Yolçuyev, H.D.Qaibova; red., Ş.Alışanlı. B.: Elm, 2002. 215 s. (Azərbaycan elm və mədəniyyət xadimləri).

S.Ismayilova

**Scientific directions of bibliographical materials from the series
"Scientists and culture figures of Azerbaijan"**

In the article explains the methodological features of personal bibliographic indexes from the series "Azerbaijan Science and Culture Workers", the role of personal bibliographic indexes in providing bibliographic information in various fields of science, grouping materials in bibliographic information sources with rich information content.

Keywords: Azerbaijani figures of science and culture, scientific-auxiliary bibliography, personal bibliographic index, provision of bibliographic information.

С.Исмаилова

**Научные направления библиографических материалов из серии
«Ученые и деятели культуры Азербайджана»**

В статье разъясняются методологические особенности личных библиографических показателей из серии «Деятели науки и культуры Азербайджана», роль личных библиографических показателей в обеспечении библиографической информацией по различным отраслям науки, группировка материалов в библиографических источниках информации с богатым информационным наполнением.

Ключевые слова: Азербайджанские деятели науки и культуры, научно-вспомогательная библиография, личный библиографический указатель, предоставление библиографической информации.

Rəyçi: p.ü.f.dok., dos. N.İ.İsmayılov